

Фјодор
Достојевски

БЕЛЕ НОЋИ
ЈАДНИ ЉУДИ

БЕЛЕ НОЋИ

Превео с руског
Никола Љуљка

*

ЈАДНИ ЉУДИ

Превео с руског
Радојица Јовићевић

■ Laguna ■

САЗБУКА

Naslov originala

Фёдор Михайлович Достоевский

Белые ночи

Бедных людей

Translation copyright © овог издања 2025, ЛАГУНА

Translation copyright © овог издања 2025, САЗБУКА

БЕЛЕ НОЋИ
ЈАДНИ ЛЈУДИ

Садржај

БЕЛЕ НОЋИ.	9
ЈАДНИ ЉУДИ.	79
<i>О аутору</i>	241

БЕЛЕ НОЋИ

СЕНТИМЕНТАЛНИ РОМАН
(Из успомена једног сањара)

Прево с руског
Никола Љуљка

...Је л' био створен он за
то да пробави бар тренутак
у суседству срца твог?...

Иван Тургенјев

НОЋ ПРВА

Беше дивна ноћ, таква ноћ каква, ваљда, може бити само онда када смо млади, љубазни читаоче. Небо беше толико звездано, толико светло небо да је, погледавши на њ, нехотице требало запитати се: па зар могу живети под оваквим небом свакојаки напрасити и ћудљиви људи? Ово је такође и нејасно питање, љубазни читаоче, веома нејасно, али нека вам га Господ чешће упути у душу! Говорећи о ћудљивој и свакојакој напраситој господи, нисам могао да се не сетим и свог чедног понашања за цео тај дан. Од самог јутра почела је да ме мучи некаква чудновата туга. Мени се одједанпут учинило да ме, усамљена, сви остављају, и да се сви од мене повлаче. Дабоме, свако је у праву да пита: а ко ли су ти сви? Јер, ето је осам година откако живим у Петрограду и скоро ниједно познанство нисам умео да склопим. Али нашто ће ми познанства? Мени је и без тога познат цео Петроград; ето зашто ми се и учинило да ме сви остављају када се цео Петроград дигао и одједанпут отишао у бању. Страх ме је било што остајем сам, и три дана лутао сам

по вароши у дубокој тузи потпуно не разумевајући шта се са мном збива. Одем ли на Невски проспект, одем ли у врт, луњам ли по кеју – нема никог од оних лица која сам навикао да срећем на једном истом месту, у одређени час, читаву годину дана. Они, дабоме, не познају мене, али ја њих познајем; скоро да сам проучио њихове физиономије – и посматрам их са задовољством када су веселе, а меланхоличан сам када се замраче. Скоро да сам се већ спријатељио с једним старчићем кога срећем сваки божји дан, у одређени час, на Фонтанки. Физиономија важна, замишљена; једнако шапуће под нос и маше левом руком, а у десној му је дугачак чворноват штап са златном главицом. И запазио ме је, и има за мене душевно саосећање. Деси ли се да не будем одређеног часа на једном истом месту Фонтанке, уверен сам да ће њега спопасти меланхолија. Ето откуда, понекад, замало па да се јавимо један другоме, нарочито када смо у добром расположењу. Ономад, пошто се нисмо видели читава два дана, а трећег дана се сретосмо – били смо се већ и дохватили за шешире, али срећом, сетили смо се на време, спустили смо руке и са саучешћем прошли један поред другог.

Мени су и куће познате. Кад пролазим, свака од њих као да истрчава пред мене на улицу, гледа ме свим прозорима, и замало што не каже: „Добар дан; како сте? А ја сам, хвала Богу, здрава, и маја месеца ће ми додати спрат.“ Или: „Како сте? А ја ћу сутра у поправку.“ Или: „Ја се замало не упалих и при томе се уплаших“, итд. Међу њима имам ја љубимица, имам блиских пријатељица; једна од њих намерава да се лечи овог лета код архитекта. И нарочито ћу да навраћам сваког дана да је не би некако рђаво лечили, сачувај, Господе!... Али

никад нећу заборавити догађај с једном светлоружи-
частом кућицом. То је била тако фина камена кућица,
тако је љупко гледала у мене, тако је поносито гледала
своје незграпне сусетке да се моје срце радовало кад
год се десило да прођем мимо ње. Наједанпут, прошле
недеље, пролазим ја улицом, и како погледах пријате-
љицу – чух жалостан узвик: „А мене пребојавају жутом
бојом!“ Злочинци! Варвари! Нису поштедели ништа: ни
стубове, ни олуке; моја пријатељица је пожутела као ка-
наринка. Замало ми се није излила жуч због тог случаја;
и досад још не успех да се видим са унакаженом мојом
бедницом, коју су пребојили бојом небеске империје.
Дакле, разумели сте, читаоче, на који се начин познајем
са целим Петроградом.

Већ сам рекао да ме је читава три дана мучила брига
док се нисам сетио њеног узрока. И на улици ми није
било добро (оног нема, овог нема, куд ли се склонио
тај?) – а и код куће сам био као ван себе. Две вечери
сам нагађао: шта ми недостаје у моме кутку? Зашто ми
је тако нелагодно да у њему останем? И у недоумици
сам посматрао своје зелене, зачађене зидове; таваницу
застрту паучином, коју је са великим успехом неговала
Матрјона; погледао сам свој намештај, гледао сваку сто-
лицу мислећи: није ли ту зло? (јер, ако код мене ма само
једна столица не стоји онако како је јуче стајала, онда
сам као ван себе); гледао сам иза прозора, и све узалуд...
нимало ми није било лакше! Затим сам дозвоао Матрјону
и на лицу места сам је очински прекорео за паучину, и
за алкавост уопште; али она ме је само погледала с чуђе-
њем и отишла не одговоривши ни речи, те тако паучина
још и дан-данас срећно виси на свом месту. Најзад, тек
сам јутрос схватио у чему је ствар. Ма они су то од мене

утекли у бању! Опростите за ту тривијалну реч, није ми било до високог стила... јер се, ето, све што је било у Петрограду или преселило, или се пресељава у бању, јер се сваки честити господин солидне спољашњости, најмећи кола, на моје очи претварао у честитог оца породице, који, после свакидашњих службених послова, полази олакшан у кругу своје породице у бању; јер је сваки пролазник имао сада већ потпуно особен изглед, који тек што није говорио свакоме кога би сусрео: „Ми смо, господо, овде тек онако, у пролазу, а, ето, кроз два сата ћемо отићи у бању.“ Отвори ли се прозор, по коме су најпре покуцали танани, бели као шећер прстићи, промоли ли се главица лепушкасте девојке која ће дозивати разносача са саксијама цвећа – мени одмах изгледа да се то цвеће тек онако купује, тј. не ради уживања у пролећу и цвећу у загушљивом варошком стану, већ само зато што ће, ето, убрзо сви отићи у бању, и однети цвеће са собом. Сем тога, ја сам постигао такве успехе у својој новој, специјалној врсти проналажења да сам могао без погрешке, по самом изгледу означити ко у којој бањи живи. Становници Каменог и Апотекарског острва, или Петерхофског пута, одликовали су се израженом финоћом држања, кицошким летњим костимима и изврсним колима у којима су дошли у варош. Житељи Парголова, и тамо подаље, већ су на први поглед „сугерирали“ нешто својом памећу и солидношћу; посетилац Крстовског острва одликовао се непомућеним веселим изгледом. Ако сам срео дугачку поворку таљигаша, који лењо иду с дизгинама у рукама поред кола натоварених читавим брдима свакојаког намештаја: столова, столица, турских и нетурских дивана, и осталим домаћим покућанством, на којем, поред свега тога, често још седи уврх

кола и изнурена куварица, која чува господско благо као зеницу ока; ако бацим поглед на чамце, тешко на-товарене домаћим покућанством, који клизе Невом или Фонтанком, до Црне речице или острва – кола и чамци се удесетостручавају, уостручавају у мојим очима; изгледа као да се све дигло и кренуло, да се све пресељава читавим караванима у бању!

Чини се да целом Петрограду прети да се претвори у пустињу, тако да ми је, најзад, постало и стидно, и увредљиво и тужно; ја апсолутно нисам имао куда, ни зашто да идем у бању. Био бих готов да одем са сваким колима, да отпутујем за сваким господином честите спољашњости који је узимао кола; али ниједан од њих и апсолутно нико ме није позивао; као да су ме заборавили, као да сам био за њих стварно туђ!

Ходао сам много и дуго, тако да сам, по свом обичају, потпуно успео да заборавим где сам – када се одједном наћох пред трошарницом при улазу у град. Зачас сам се развеселио, прекорачио сам рампу и пошао између засејаних њива и ливада; нисам осећао умор, већ сам целим својим бићем осећао да се моја душа ослобађа неког терета. Сви су ме пролазници тако љупко гледали да ме замало нису и поздрављали: сви су се нечему много радовали, сви до једног пушили су цигаре. И ја сам се радовао како ми се то још никад није десило. Као да сам се одједном нашао у Италији – толико је мене, полуболесног варошанина, који се безмало угушио међу градским зидовима, снажно потресла природа.

Има нешто необјашњиво дирљиво у нашој петроградској природи, када она, чим дође пролеће, наједанпут покаже сву своју моћ, све силе које јој је небо даровало, набуја, искити се, ишара се цвећем... Некако нехотице

она ме подсећа на девојку, слабуњаву и болешљиву, коју гледамо понекад са сажалењем, некад са некаквом жалостивом љубављу, некад је пак просто не опажамо, али која одједанпут, за тренутак, некако случајно постане необјашњиво савршено дивна, а ми се, зачуђени, пренеражени, усхићени, нехотице питамо: каква ли је сила приморала да сијају таквим жаром те тужне, замишљене очи? Шта је привукло крв у те бледе, смршале образе? Шта је обасуло страшћу те нежне црте лица? Зашто се толико надимају те груди? Шта је тако изненада привукло силу, живот и лепоту у лице јадне девојке, приморало га да заблиста таквим осмехом, да оживи тако севајућим ватреним смехом? Гледамо око себе, некога тражимо, погађамо... Али тренутак пролази и, може бити, већ сутра ћемо срести опет тај исти замишљени и расејани поглед, као и пре, то исто бледо лице, ту исту покорност и снєбивање у покретима, чак и кајање, па и трагове неке умртвљујуће туге и неке досаде због тренутног заноса... И жао нам је што је тако брзо, тако неповратно увела тренутна лепота, што је тако варљиво и узалудно засијала пред нама – жао нам је зато што нисмо имали времена чак ни да је заволимо...

Али бар је моја ноћ била боља од дана! Ево, како је то било.

Вратио сам се у варош врло доцкан, и већ је било откуцало десет сати кад сам се почео приближавати стану. Мој пут је ишао по кеју канала, на коме тог часа нећеш срести живе душе. Истина је, ја живим у најудаљенијем делу вароши. Ишао сам и певао, јер, кад год сам срећан, увек мрмљам нешто у себи, као и сваки срећан човек који нема ни другова, ни добрих познаника, и

који у радостан час нема с ким да подели своју радост. Наједанпут се са мноштем десио најнеочекиванији догађај.

По страни, прислоњена уз ограду канала, стајала је једна жена; наслоњена на ограду, она је, како изгледа, веома пажљиво гледала мутну воду канала. Носила је кокетни мали црни огртач и дражесни жути шеширић. „Ово је девојка, и свакако је црномањаста“, помислио сам. Она, изгледа, није чула моје кораке, чак није ни мрднула када сам прошао мимо ње затајивши дах и са срцем које је снажно почело да куца. „Чудновато!“, помислих, „сигурно се због нечега много замислила“, и одједанпут сам застао као укопан. Чинило ми се да чујем пригушен плач. Да! нисам се преварио: девојка је плакала, и кроз минут, опет и опет јецање. Боже мој! Мени се стегло срце. И, мада сам неспретан са женама – ипак, у овакав тренутак!... Вратих се, пођох к њој и сигурно бих био изговорио: Госпођо! – да нисам знао да се тај узвик већ хиљаду пута изговарао у свим руским романима високог друштва. Једино ме је то зауставило. Али, док сам тражио реч, девојка се пренула, окренула се, оборила очи и промакла поред мене кејом. Пошао сам узастопце за њом, али она се сетила, напустила кеј, прешла преко улице и пошла тротоаром. Ја нисам смео да пређем преко улице. Срце ми је треперило као у ухваћене птичице. Наједанпут један случај ми притече у помоћ.

На другој страни тротоара, недалеко од моје незнанке, одједном се појавио господин у фраку, солидних година, али се не би могло рећи: и солидног хода. Ишао је љубљајући се, опрезно се наслањајући на зид. Девојка је, међутим, ишла као стрела, журно и бојажљиво, како уопште иду све девојке које неће да им се неко

приближи да их прати ноћу кући; и, дабоме, господин који се клатио никад је не би ни стигао да га није моја судбина поучила да потражи вештачка средства. Одједном, не рекавши ником ни речи, мој господин нагло крену и полете што брже може: трчи да би стигао моју незнанку. Она је ишла као ветар, али ју је господин који се љубљао пристизао, стигао је; девојка узвикну – и... ја благосиљам судбину за одличан чворноват штап који се десио том приликом у мојој десној руци. За трен ока сам се нашао на оној страни тротоара, за трен ока је незвани господин разумео у чему је ствар, узео у обзир непобитан разлог, ућутао, заостао, и када смо већ били врло далеко, протествовао против мене прилично енергичним изразима. Али до нас су једва допирале његове речи.

– Дајте ми руку – рекао сам својој незнанки – он више неће смети да нам досађује.

Она ми је ћутке пружила руку која је још дрхтала од узбуђења и страха. О, незвани господине! како сам те благосиљао тог тренутка! Летимице сам је погледао: била је дражесна; и црномањаста – погодио сам; на њеним црним трепавицама још су се сијале сузице скорашњег страха или пређашњих мука – не знам. Али на уснама јој је већ блистао осмех. Она ме је такође погледала, кришом, мало је поцрвенела и оборила очи.

– Ето, видите, зашто сте ме малочас отерали? Да сам био ту, ништа се не би десило...

– Али ја вас нисам знала; мислила сам да сте и ви, такође...

– А зар ме сада знате?

– Малчице. Ето, на пример, зашто дрхтите?

– О, погодили сте одједанпут! – одговарао сам, усхићен што је моја девојка умница: то, уз лепоту, никад не

смета. – Да, ви сте на први поглед погодили с ким имате посла. Тачно је, неспретан сам са женама, узбуђен сам, не спорим, не мање него што сте били ви минут пре, када вас је онај господин уплашио... Сад сам у неком страху. Као да је сан, а ја чак ни у сну нисам слутио да ћу икад говорити са неком женском.

– Како? Је ли могуће?...

– Јесте. Ако моја рука дрхти, то је зато што је још никад није обухватила тако лепушкаста малена ручица као што је ваша. Ја сам се сасвим одвикао од жена; то јест, ја се нисам никад ни навикао на њих; јер сам сáм. Чак не знам како да говорим с њима. Ето ни сад не знам да вам нисам рекао какву глупост? Реците ми право. Напомињем вам, ја нисам увредљив...

– Не, ништа, ништа; напротив. А кад већ тражите да будем отворена, рећи ћу вам да се женама свиђа таква неспретност; а ако хоћете да знате више, и мени се она свиђа, и нећу да вас отерам од себе, до саме куће.

– Ви ћете учинити са мном то – почех ја, гушећи се од усхићења – да ћу одмах престати да будем неспретан, и онда: збогом сва моја средства!...

– Средства? Каква средства, за шта? Е, то већ не ваља.

– Опростите, нећу више, то ми се омакло; него, како ви то хоћете да у таквом тренутку не буде жеље...

– Допасти се? Је л' то?

– Па да; будите добри, Бога ради, будите добри. Помислите ко сам ја! Мени је, ето, већ двадесет шест година, а никог никада нисам виђао. Е, па како могу онда лепо говорити, вешто и у прави час? За вас је пак корисније ако све буде отворено, испољено... Ја не умем да ћутим кад срце у мени говори. Но свеједно... Да ли ћете веровати, ниједну жену, никада, никада! Никакво познанство!

Маштам само сваког дана да ћу се, најзад, некад срести с неком. Ах, кад бисте знали колико сам пута био заљубљен на тај начин!...

– Али како, у кога?...

– Ни у кога, у идеал, у ону коју усним у сну. Ја стварам у машти читаве романе. О, ви ме не знате! Додуше, и не може се без тога; срео сам две-три жене, али какве беху те жене! Све домаћице, тако да... Сад ћу да вас насмејем, испричаћу вам како сам неколико пута мислио да проговорим, онако, просто с неком аристократкињом на улици, разуме се, кад је она сама; попричати, дабоме, бојажљиво, понизно, страствено; рећи да гинем од самоће, да ме не отера, да немам средстава да се упознам са којом било женом; напоменути јој да је чак дужност жене да не одбије скромне молбе тако несрећног човека као што сам ја. Да се, најзад, све што ја тражим састоји само у томе да ми се кажу које било две братске речи, са саучешћем, да не будем отеран на првом кораку, да ми се поверује на реч, да се саслуша шта будем говорио; да ми се подсмехне, ако је тако по вољи, да ми се да̑а нада, да ми се кажу две речи, само две речи, а после да се макар никад више не сретнемо!... Али ви се смејете... Уосталом, ја зато и говорим...

– Немојте се љутити; ја се смејем што сте ви сами себи непријатељ; да сте покушали, можда би вам и пошло за руком макар и на улици; што једноставније, то боље... Ниједна добра жена, само ако није глупа, или није нарочито љута на штогод тог тренутка, не би се решила да вас одбије без те две речи за које тако покорно мољакате... Уосталом, шта ја говорим! Она би вас свакако сматрала за лудака. Судим по себи. Ја пак добро знам како људи на свету живе!

– О, благодарим вам – узвикнуо сам – ви и не знате шта сте сада за мене учинили!

– Добро, добро! Али реците ми, по чему сте знали да сам ја таква жена, с којом... ну, коју сте сматрали достојном... пажње и пријатељства... једном речју, не домаћица, како их ви називате. Зашто сте се решили да ми приђете?

– Зашто? Зашто? Па ви сте били сами, онај господин био је сувише смео, ноћ је: признајте сами да је дужност...

– Не, не, још пре, тамо, на оној страни. Јесте ли ви хтели да ми приђете?

– Тамо, на оној страни? Ја, богами, не знам како да одговорим; бојим се... Знате ли, данас сам био срећан; ишао сам, певао; био сам изван вароши; још никада нисам имао тако срећних тренутака. Ви... мени се, може бити, учинило... Али опростите ми ако вас подсетим: мени се учинило да сте плакали, и ја... ја нисам могао да то слушам... мени се стегло срце... О, Боже мој! Зар ја да не могу осетити тугу због вас? И зар је био грех осетити према вама саучешће? Извините, рекао сам саучешће... Једном речју, зар сам вас могао увредити тиме што ми је нехотице пало на памет да вам приђем?...

– Оставите, доста је, не говорите даље – рекла је девојка оборивши очи и стиснувши моју руку. – Сама сам крива што сам почела да говорим о томе; али се радујем што се нисам преварила у вама... но ја сам већ код куће; морам овамо у споредну улицу; ту је, на два корака... Збогом, захваљујем вам...

– А зар ми, зар се ми више никада нећемо видети... Зар ће ово да остане тако?

– Видите – рекла је, смејући се, девојка – хтели сте најпре само две речи, а сада... Али, уосталом, ништа вам нећу рећи... Можда ћемо се видети...

– Ја ћу доћи овамо сутра – рекао сам. – О, опростите ми, ја ту већ захтевам...

– Јест, ви сте нестрпљиви... ви скоро захтевате...

– Слушајте, слушајте! – прекинуо сам је. – Опростите ако вам кажем опет нешто онако... Али ево шта је: ја не могу да не дођем овамо сутра. Занесењак сам; код мене је тако мало стварног живота да ја такве тренутке као овај, као што је сад, имам тако ретко да не могу да их не понављам у маштању. Ја ћу маштати о вама целу ноћ, целу недељу, читаву годину. Неизоставно ћу доћи овамо сутра, баш овамо, на ово исто место, баш у овај исти час, и бићу срећан сећајући се јучерашњице. Већ ми је ово место мило. Ја већ имам два-три оваква места у Петрограду. Једанпут сам и заплакао због успомена; као ви... шта ја знам, можда сте и ви, пре десет минута, плакали због успомена... Али опростите ми, опет сам се заборавио; ви сте, можда, некад били овде особито срећни...

– Добро – рекла је девојка – и ја ћу, можда, да дођем овамо сутра, такође у десет сати. Видим већ да не могу да вам забраним... А ево у чему је ствар: ја морам бити овде; немојте да помислите да вам заказујем састанак; напомињем вам, ја морам бити овде ради себе. Међутим... али, право ћу вам сад рећи: неће бити наодмет ако и ви дођете: прво, може бити опет непријатности, као данас; но то на страну... једном речју, ја бих просто хтела да вас видим, да вам кажем две речи. Само, видите ли, немојте сада да ме осудите; немојте помислити да ја тако лако заказујем састанке... Не бих ја заказивала кад би... Али нека то буде моја тајна! Само, договор унапред...

– Договор! Говорите, реците, реците све унапред; ја пристајем на све, на све сам готов – узвикнуо сам

усхићен – ја одговарам за себе, бићу послушан, честит... ви ме знате...

– Баш зато што вас знам и зовем вас сутра – рекла је, смејући се, девојка. – Ја вас савршено познајем. Али пазите, ви долазите под условом; прво (само, будите добри, испуните што ћу да вас замолим; видите ли, ја говорим отворено), немојте да се заљубите у мене... То се не сме, уверавам вас. На пријатељство сам спремна, ево вам рука моја... А заљубити се, то се не сме, молим вас!

– Кунем вам се – узвикнуо сам ухвативши је за руку...

– Оставите то, немојте да се кунете, јер ја знам, ви сте способни да планете као барут. Немојте да ме осуђујете што тако говорим. Да сте знали... Ја такође никога немам с ким бих могла да проговорим реч, кога бих за савет упитала. Наравно, не траже се на улици саветодавци, али ви сте изузетак. Ја вас толико познајем као да смо већ двадесет година пријатељи... Је л' те да ме нећете изневерити?...

– Видећете... само, не знам како ћу да преживим тих двадесет четири часа.

– Спавајте добро; лаку ноћ; и памтите да сам вам се већ поверила. Али ви сте тако лепо рекли малочас: зар треба полагати рачун о сваком осећању, чак и о братском саучешћу? Знате ли, то је било тако лепо речено да ми је синнула мисао да вам се поверим...

– Забога, али о чему? Шта?

– До сутра. Нек то буде засад тајна. Тим боље за вас; бар издалека ће да личи на роман. Можда ћу вам већ сутра рећи, а можда нећу. Ја хоћу још најпре да поразговарам с вама, да се боље упознамо...

– О, а ја ћу вам већ сутра све испричати о себи! Али шта је то? Као да се са мном неко чудо збива... Где сам,

Боже мој? Реците, зар вама није мило што се нисте наљутили, као што би учинила друга, што ме нисте отерали од самог почетка? Два минута, и ви сте ме учинили заувек срећним. Јест! срећним; ко зна, можда сте ме са самим собом измирили, одстранили моје сумње... Можда мени долазе такви тренуци... Да, све ћу вам сутра испричати, ви ћете све дознати, све...

– Добро, разумем, ви ћете први почети...

– Пристајем.

– Довиђења!

– Довиђења!

И растали смо се. Ја сам шетао целу ноћ; нисам се могао решити да се вратим кући. Био сам тако срећан... до сутра!

НОЋ ДРУГА

– Дакле, доживесте састанак! – рече ми она смејући се и стежући ми обе руке.

– Ја сам већ два сата овде; ви не знате шта се збивало са мном васцели дан!

– Знам, знам... али пређимо на ствар. Знате ли зашто сам дошла? Свакако не да ћеретам којешта, као синоћ. Ево шта: ми треба убудуће да поступамо паметније. Ја сам о свему томе синоћ дуго мислила.

– Како, у чему да поступамо паметније? Што се мене тиче спреман сам; али, заиста, мени се у животу никад ништа паметније од овог није догодило.

– Збиља? Прво, молим вас, не стискајте ми тако руке; друго, стављам вам до знања да сам о вама данас дуго размишљала.

– Па, на чему се свршило?

– На чему се свршило? Свршило се на томе да треба све изнова почети јер сам данас, на крају крајева, увидела да сте ми ви још сасвим непознати, да сам синоћ поступила као дете, као девојчица, и, разуме се, испало

је тако да је свему криво моје добро срце, похвалила сам себе, како се увек и свршава кад почнемо да говоримо о себи. И зато, да бих поправила грешку, решила сам да дознам о вама све до последње ситнице. Али пошто немам код кога да се распитујем о вама, морате ми сами све испричати, све што се односи на вас. Дакле, какав сте ви човек? Брже, почињите, причајте своју историју.

– Историју! – узвикнух, уплашивши се – историју! А ко вам је рекао да ја имам историју! Ја немам историје...

– Па како сте живели кад немате историје? – смејући се, прекиде ме она.

– Без икаквих историја! Онако, како се код нас каже, живео сам са собом, то јест, апсолутно сâм, сâм, сâм потпуно, разумете ли шта је то: сâм?

– Па како: сâм? Значи, нисте никог никада виђали?

– О, не, што се тиче виђања, виђам ја људе, али ипак сâм сам.

– Како, зар ви ни с ким не говорите?

– У строгом смислу, ни с ким.

– Та, ко сте ви, изјасните се! Чекајте, ја наслућујем; сигурно имате баку, као и ја. Она је слепа, и целог живота ме никуда не пушта, тако да сам готово сасвим заборавила да говорим. А када сам једном направила несташлук, пре једно две године, она виде да ме неће моћи задржати, дозвола ме, прикачи чиодом моју хаљину за своју и тако одонда седимо по цео дан; она плете чарапу, иако је слепа, а ја морам поред ње да седим, да шијем, или књигу да јој гласно читам; тако је то чудноват обичај, то што сам већ две године прикачена...

– Ах, Боже мој, каква несрећа! Не, не, ја немам такву баку.

– А ако је немате, како онда можете код куће седети?

– Слушајте, хоћете ли да знате ко сам ја?

– Па да, да!

– У строгом смислу речи?

– У најстрожем смислу речи!

– Изволите знати: ја сам тип.

– Тип, тип! Какав тип? – узвикнула је девојка насмејавши се тако као да јој се за целу годину није десило да се насмеје. – Ах, па с вама је врло весело! Врло весела ствар, то с вама! Гледајте: ево клупе; да седнемо! Овуда нико не пролази, нико нас неће чути, и почните своју историју! Зато што (нећете ме уверити у противно) ви имате историју, и само се кријете. Прво, шта је то тип?

– Тип? Тип то је оригинал, то је, тако, смешан човек! – одговорих ја насмејавши се и сâм за њеним детињастим смехом. – То је, тако, карактер. Слушајте: знате ли ви шта је то занесењак?

– Занесењак! Дозволите, како да не знам? И ја сам занесењак! Неки пут, седим поред баке и шта ми све не дође у главу. Почнем маштати, и толико се замислим: лепо се најзад за кинеског принца удајем... То је неки пут и добро: маштати! Не усталом, Бог зна! Нарочито ако се и без тога има о чему мислити – додала је девојка, овог пута доста озбиљно.

– Одлично! Кад сте се већ једанпут удавали за цара кинеског, онда ћете ме потпуно разумети. Дакле, слушајте... Али дозволите: ја још не знам како се ви зовете?

– Најзад! Рано сте се сетили!

– Ах, Боже мој! Није ми ни на памет пало; било ми је и овако лепо...

– Ја се зовем Настјењка.

– Настјењка! Само то?

– Само! Па зар вам је мало, ненаситниче!

– Мало? Много је, много, напротив, врло много, Настјењка, добра сте девојка када сте, ето, од првог сусрета за мене Настјењка!

– Тако је! Па!

– И тако, Настјењка, слушајте каква ће ту смешна историја да изађе.

Сео сам поред ње, заузео педантно озбиљну позу и почео као да читам:

– Има, Настјењка, ако ви то не знате, има у Петрограду доста чудноватих кутића. У њих као да не завирује оно исто сунце које светли за све петроградске људе, већ завирује неко друго, ново, као нарочито поручено за те кутке, и светли све неком друкчијом, нарочитом светлошћу. У тим куцима, мила Настјењка, развија се некакав сасвим друкчији живот, ни налик ономе што око нас ври, већ такав какав може да буде у тридесетом непознатом царству, а не код нас, у наше озбиљно, преозбиљно доба. И, тај живот, то је мешавина нечег чисто фантастичног, ватрено идеалног и у исто време (нажалост, Настјењка!) мутно прозаичног и уобичајеног, да не кажем: до невероватности ништавог.

– Фуј! Господе Боже! Колики увод! Шта ли ћу ја то да чујем?

– Чућете, Настјењка (чини ми се да се никад нећу заморити називајући вас Настјењком), чућете да у тим кутовима живе чудновати људи: занесењаци. Занесењак, ако је потребно његово детаљно опредељење, није човек, већ, знате, неко биће средњег рода. Усељава се он, већином, негде у неприступачан кутак, као да би се сакрио чак и од дневне светлости; а кад се већ завуче, онда и прирасте за свој кут, као пуж, или, у најмању руку, веома је сличан у том смислу оној занимљивој

животињи која је и животиња и кућа заједно, која се зове корњача. Како ви мислите: зашто он толико воли своја четири зида, обојена неизоставно зеленом бојом, зачађена, сетна, недозвољено задимљена? Зашто тај смешни господин, када дође да га посети неко од његових познаника (а завршава се тиме што сви његови познаници изостану), зашто тај смешни човек прима познаника застиђено, промењен у лицу, и у таквој забуни као да је малочас извршио између своја четири зида злочин, као да је израђивао фалсификоване хартије, или некакве стихове ради пошиљке у часопис уз анонимно писмо у којем се назначавача да је песник већ умро, а да друг његов сматра за свету дужност да објави те стихове? Зашто се, реците ми, Настјењка, не везује разговор између та два сабеседника? Зашто ни смех, ни која било хитра речца не слеће са језика пријатеља, који је изненада дошао, и збунио се, а који иначе много воли и смех, и смелу речцу, и разговоре о лепом полу и друге веселе теме? Зашто се, најзад, тај пријатељ, који је вероватно скорашњи познаник и у првој посети (јер друге у оваквом случају неће ни бити, пријатељ неће други пут ни доћи), зашто се и пријатељ стиди, укочено се држи, поред све своје духовитости (ако је има у себи), и гледа у оборено лице домаћина који је такође успео да се сасвим збуни, и да се коначно изгуби после џиновских али узалудних напора да заглади и зачини разговор, да покаже своје знање друштвеног опхођења, да такође проговори о лепом полу, те да се бар таквом покорношћу допадне јадном човеку који је упао тамо где не треба, који му је омашком дошао у госте? Зашто се, најзад, гост одједном хвата за шешир и брзо одлази сетивши се изненада неког најпотребнијег посла којег никад није било, и једва ослобађа своју руку